

ทบทวนปัญหาการจัดการศึกษา จากการใช้ประสบการณ์ชีวิตเป็นพื้นฐาน

ระพี สาคริก*

ทั้ง ๆ ที่คนในแวดวงการจัดการศึกษาได้เคยประกาศถึงเป้าหมายให้รับฟังมาแล้ว เป็น
 ช่าง ๆ ว่า มุ่งที่จะพัฒนาคนให้มีคุณสมบัติเป็นมนุษย์อย่างครบถ้วน แต่จากผลการปฏิบัติเท่าที่ผ่าน
 มาซึ่งน่าจะนับว่ายาวนานพอสำหรับการนำเอาข้อมูล ที่เป็นความจริง ร่วมกับภาพทิศทางการ
 เปลี่ยนแปลงมาคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุมีผล เพื่อให้เห็นชัดเจนว่า ส่งผลทำลายความเป็นมนุษย์ โดย
 ที่เปลี่ยนคนไปเป็นวัตถุ เพราะตกอยู่ในสภาพขาดจิตวิญญาณมากขึ้น อีกทั้งมีผลทวนกลับมา
 ทำลายมนุษย์เองอย่างปราศจากการละเว้น

บทนำ

ธรรมชาติได้มอบทุกสิ่งมาให้แก่มนุษย์แต่ละคนที่เกิดมาสู่โลกมนุษย์อย่างพร้อมมูลแล้ว เพื่อ
 หวังให้ดำรงอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานธรรมจักรของการเปลี่ยนแปลง และมีโอกาสทำหน้าที่ได้อย่างครบถ้วน
 ตามเหตุตามผล จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

อนึ่ง วิถีชีวิตซึ่งมีการสืบทอด ฟังต้องมี อดีตสานถึงปัจจุบันและสู่ออนาคตเป็นสังขธรรม ให้
 แต่ละคนสามารถรู้ได้ด้วย ดังนั้นถ้าบุคคลใดเกิดมาแล้วขาดความสนใจในการเรียนรู้ยอมหมายความว่า
 ผู้สืบทอดเชื้อสายมาถึงตนแต่อดีต ได้ปฏิบัติในสิ่งซึ่งขาดการรู้เหตุรู้ผลฝากไว้เป็นมรดกตกทอด ทำ
 ให้ชนรุ่นหลังจำต้องรับเงื่อนใยจากการกระทำอย่างไม่อาจปฏิเสธได้

ดังเช่นที่มักมีการกล่าวถึง “บุญและกรรม” โดยที่หลายคนขาดความเข้าใจได้อย่างชัดเจน เนื่อง
 จากการถูกหล่อหลอมโดยสภาพแวดล้อมซึ่งควรมีความสมบูรณ์ครบถ้วนภายในกระบวนการทั้งหมด
 จึงทำให้ยากที่จะเชื่อได้ถึงความจริง

-
- * ศาสตราจารย์
 - * อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 - * อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทบวงมหาวิทยาลัย
 - * อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ซึ่งแท้จริงน่าจะอธิบายได้ไม่ยากว่า “บุญและกรรมคือเหตุกับผลซึ่งหมุนวนถึงกันอยู่ในรากฐานความรู้สึกของมนุษย์แต่ละคนอย่างเป็นธรรมชาติ” โดยมีอิทธิพลจากสิ่งภายนอกเข้าไปแฝงเป็นเงื่อนใยในจิตใจทำให้เกิดภาวะปิดกั้นความคิดตนเองมิให้สามารถปรากฏออกมาเสริมสร้างประโยชน์สุขได้อย่างอิสระ

ธรรมชาติจึงได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า บุคคลใดกระทำสิ่งใดไว้ในอดีต ย่อมได้รับผลจากการกระทำนั้น ๆ ติดตามมา แม้มีการสืบทอดถึงชนรุ่นหลัง โดยที่มีเหตุมีผลเชื่อมโยงถึงกันอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ในเมื่อชีวิตมนุษย์ได้รับมอบสังขารของทุกสิ่งทุกอย่างจากธรรมชาติซึ่งทำให้มาเป็นกระบวนการอย่างครบถ้วน ถ้าแต่ละคนสนใจนำมาปรากฏการณ์จากทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งสะท้อนออกมาให้สัมผัสได้ภายในวิถีชีวิต มาคิดวิเคราะห์เพื่อค้นหาความจริง เพื่อหวังรู้ว่าตนมีสิ่งใดบ้างที่มีอยู่ในองค์ประกอบอย่างไม่ตกหล่น ทั้งจากด้านร่างกายและพฤติกรรมซึ่งมีเหตุสาเหตุจากรากฐานจิตใจถึงสิ่งที่อยู่ในกระแสสิ่งแวดล้อม รวมทั้งกระแสซึ่งหวนกลับมา มีผล ทำให้เกิดการเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดของตน

กับทั้งสามารถแยกแยะแต่ละสิ่งซึ่งมีเหตุมีผลสัมพันธ์ถึงซึ่งกันและกันจากรากฐานที่อิสระ เพื่อช่วยให้เห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ย่อมมีโอกาสให้ทุกส่วนให้บังเกิดประโยชน์ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งมีผลชำระล้างเงื่อนใยซึ่งเคยแฝงอยู่ในรากฐานให้ตนเบาบางลงไป จนกระทั่งถึงจุดหมดสิ้นในที่สุดอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังนั้น จึงน่าจะพบความจริงต่อไปอีกว่า หากแต่ละคนสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงและมุ่งมั่นปฏิบัติจากรากฐานจริงของตนอย่างอิสระ ย่อมพบว่าหาใช่มีการกำหนดไว้เพียงด้านตัวบุคคลไม่ ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากเงื่อนใยที่แฝงอยู่ในรากฐาน มีการสืบทอดได้อย่างเป็นธรรมชาติ ดังนั้น การจะหมดสิ้นลงย่อมเป็นไปตามธรรมชาติด้วยเช่นกัน

คนต้องเรียนหนังสือในโรงเรียนจึงควรถือว่ามีการศึกษาจริงหรือ

คำถามดังกล่าวเป็นสิ่งท้าทายที่จะนำมาพิจารณาค้นหาความจริงให้ถึงที่สุด แม้การเรียนธรรมในวัดก็เช่นกัน หากใครพบคำตอบได้สักซึ่งเพียงใด ย่อมได้รับผลหวนกลับมาส่งเสริมคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นเพียงนั้น

ก่อนอื่น หากมองเห็นสังขารตามที่ได้กล่าวไว้แต่ช่วงแรกแล้วว่า มนุษย์แต่ละคนที่เกิดมามีธรรมชาติได้มอบทุกสิ่งมาให้อย่างพร้อมมูลครบถ้วนและเป็นกระบวนการ ทั้งนี้และทั้งนั้นเพื่อทำให้แต่ละคนสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างราบรื่นจนถึงที่สุด ดังนั้นจึงน่าจะเชื่อได้ว่า ธรรมชาติได้มอบการศึกษาที่มุ่งเรียนรู้ความจริงมาให้แต่ละคน โดยเริ่มต้นจากการเรียนรู้ตนเองและสานถึงสิ่งซึ่งปรากฏอยู่ในกระแสสภาพแวดล้อมอย่างหลากหลายซึ่งมีเหตุมีผลสานถึงกันเป็นความจริงอยู่แล้ว

ดังได้กล่าวไว้แต่แรกว่า หากสามารถใช้ภูมิปัญญาวิเคราะห์และรู้ได้ว่า ตนมีสิ่งใดบ้างภายในองค์ประกอบโดยที่สามารถมองได้จากทุกด้านอย่างไม่ตกหล่น ทั้งด้านร่างกายและพฤติกรรมซึ่งมีเหตุสาเหตุจากรากฐานจิตใจถึงสิ่งแวดล้อม อีกทั้งควบคุมถึงด้านซึ่งหวนกลับมา มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดของ

ตนเอง และสามารถแยกแยะถึงเหตุและผลอันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันได้อย่างชัดเจน น่าจะเข้าใจได้ว่า บทบาททั้งกระบวนการคือพื้นฐานอันแท้จริงของการศึกษา ซึ่งธรรมชาติได้จัดมาให้ภายในจิตวิญญาณของแต่ละคนอย่างครบถ้วนแล้ว

อนึ่ง ธรรมชาติยังได้จัดลำดับความสำคัญของสื่อการศึกษาไว้อย่างมีขั้นตอนโดยเริ่มต้นจากสิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตัวซึ่งอีกด้านหนึ่งมีสื่อถึงรากฐานจิตใจที่สุด แล้วจึงสานห่างออกไปอย่างมีเหตุมีผล ซึ่งประเด็นนี้สามารถมองสู่วิถีทางได้สองด้าน

ด้านแรกคือสิ่งซึ่งอยู่ในตนเอง เริ่มจากรากฐานจิตใจถึงร่างกาย ชีวผ่านออกมาเป็นพฤติกรรมนำปฏิบัติ ก่อนที่จะนำไปถึงการพูดการเขียน ดังที่มีการชี้ถึงความจริงไว้ว่า จงปฏิบัติให้รู้ผลแล้วจึงนำมาพูดหรือเขียน หรืออาจกล่าวได้ว่า พูดจากประสบการณ์ย่อมเกิดจากใจจริง มิฉะนั้นแล้วการพูดอาจมีโอกาสด่างไว้ด้วยวัตถุประสงค์อย่างอื่น

แม้การรับฟังหรือตาตุรวมถึงการอ่าน ควรรับจากผู้ปฏิบัติได้แล้วหรือเห็นจริงแล้ว ซึ่งหมายความว่าความถึงการเชื่อจากการปฏิบัติแทนเพียงการฟังหรืออ่าน เนื่องจากการปฏิบัติมีเหตุมีผลถึงใจได้จริงอย่างปราศจากช่องว่างให้สิ่งอื่นสามารถแฝงตัวเข้าไปทำให้เกิดภาพบิดเบือนไปจากความจริงได้

ด้านหนึ่งคือมุ่งที่สิ่งแวดล้อม หลังจากกล่าวถึงสิ่งแวดล้อมและกล่าวถึงธรรมชาติ หลายคนมักมีแนวโน้มมองข้ามตัวเองและสิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตนที่สุด ไปยังป่าเขาลำเนาไพรแม้เรื่องต้นไม้และสัตว์ป่าซึ่งความจริงแล้วน่าจะให้ความสำคัญแก่ ธรรมชาติของมนุษย์ โดยเน้นที่ความหลากหลายซึ่งอยู่บนพื้นฐานปรากฏการณ์ที่อิสระ อย่างปราศจากการเลือกพวกเลือกกลุ่ม

ในเมื่อชีวิตแต่ละคนมีโอกาสเติบโตยิ่งขึ้น จำเป็นต้องอยู่ท่ามกลางสภาพความจริงดังกล่าว ควรให้ความสนใจศึกษาความรู้อย่างไม่น่าจะหลีกเลี่ยง เนื่องจากบุคลิกเฉพาะความคิดของแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน แม้อาจทำให้เกิดความรู้สึกจากช่วงเริ่มแรกคือปัญญา แต่หลังจากผ่านพ้นไปย่อมปรับความรู้สึกมาทำให้รู้ได้ว่าเป็นครูผู้ฝึกสอนให้ตนเองเห็นความจริงซึ่งอยู่ในตัวเองชัดเจนยิ่งขึ้น เริ่มรู้สึกถึงซึ่งถึงขั้นว่า “เพื่อนมนุษย์คือครูสอนสั่งธรรมให้กับตนอย่างแท้จริง” ดังความซึ่งกล่าวกันว่า “ผู้รู้จริง” จากพื้นฐานด้านนี้ มีความลึกซึ้งมากกว่าเพียงการเรียนเก่งในชั้น หรือทำอะไรต่อมิอะไรเก่งกว่าคนอื่น

สรุปจากสิ่งซึ่งกล่าวมาแล้วอย่างรวม ๆ น่าจะช่วยให้เข้าใจได้ว่า สาระที่นำมาให้เห็นความจริง น่าจะถือเป็นความสำคัญซึ่งแต่ละคนไม่ควรมองข้ามไปอย่างเปล่าประโยชน์ เนื่องจากมีบทบาทช่วยให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่อย่างรู้เหตุรู้ผล เนื่องจากสามารถคิดและเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเชื่อมโยงถึงกันจากทุกด้านอย่างคล่องตัว จึงมีโอกาสตัดสินใจได้โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่น อีกทั้งสามารถสืบทอดต่อไปได้อย่างเป็นธรรมชาติ

กล่าวได้ว่า เหตุผลจากเรื่องราวทั้งหมดน่าจะช่วยให้เข้าใจได้ว่า กระบวนการศึกษาซึ่งกำหนดโดยธรรมชาติ ถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด ส่วนการจัดการศึกษาซึ่งมีนักเรียน ชั้นเรียน หลักสูตรและครูสอน ซึ่งไม่ได้เริ่มต้นจากตนเอง รวมทั้งตำราตดขยที่เขียนจากรากฐานคนอื่น ยิ่งในช่วงถัดมามีอุปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ ส่งผลกำหนดให้คนมองห่างตัวเองมากขึ้นอย่างปราศจากที่สิ้นสุด ล้วนเกิดจากกิเลสซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความอยากของคนผู้คิดและจัดการ ไม่ว่าจะมากมีน้อย

เมื่อมีกิเลสย่อมมีผลหวนกลับมาทำลายคนผู้ถือครองกิเลสอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น เนื่องจากกิเลส
เน้นนำไปสู่ด้านการสูญเสียด้านเดียว นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลกำหนดให้คนมองสิ่งต่าง ๆ ได้แต่เพียง
ภาพเฉพาะหน้า จึงไม่ช่วยให้เกิดความมั่นคง ดังที่มักได้ยินคำปรารภเป็นครั้งคราวว่า คนไทยส่วนใหญ
มักมองปัญหาได้แต่เพียงปลายเหตุ

การที่จะแก้ไขผลเสียจากการจัดการศึกษาซึ่งเน้นความสำคัญอยู่กับด้านที่คิดและปฏิบัติได้
คน จำเป็นต้องให้ความสำคัญแก่การจัดการโดยธรรมชาติมากขึ้น เพื่อหวังให้มีพลังถ่วงดุลอย่างเป็
ธรรมชาติ ซึ่งผู้รับผิดชอบในการบริหารจำเป็นต้องมองเห็นความจริงเรื่องนี้ก่อนอื่น แล้วลดความสำคัญ
ของด้านหนึ่งซึ่งเคยมีอิทธิพลเหนือกว่าเพื่อให้ด้านล่างซึ่งเป็นพื้นฐานมีโอกาสแสดงออกอย่างเป็
ธรรมชาติและเจริญขึ้นมาจนถึงระดับหนึ่งได้ แม้อาจต้องทำให้คนด้านบนมีการสับเปลี่ยนบ่อยขึ้น ท
เป็นไปตามธรรมชาติอย่างปราศจากการใช้อำนาจบังคับ

อย่างไรก็ตาม ภายในกระบวนการจัดการศึกษาจำเป็นต้องมีผู้ริเริ่มนำปฏิบัติที่รู้จักสังขรณ์ของ
ชีวิตคนและมีรากฐานลึกซึ้งแข็งแกร่งถึงระดับหนึ่ง เพื่อให้โอกาสเขาชนคนรุ่นหลังซึ่งมีอุดมการณ์เติบโต
โตขึ้นมาอย่างอิสระและสามารถสืบทอดได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากชีวิตผ่านจากครุ
ครวัเข้าสู่สถาบันการศึกษาย่อมมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากหากไม่แข็งแกร่งพอย่อมถูกกลืนด้วย
กระแสเก่าได้ไม่ยาก ดังเช่นที่กล่าวกันว่า ยิ่งเรียนสูงขึ้นก็ยิ่งไม่รู้ ทำให้ยากที่จะหลุดรอดจากกงเล็
อิทธิพลดังกล่าวได้ยากยิ่งขึ้น

ผลซึ่งปรากฏเห็นได้อย่างชัดเจนคือ ผู้ที่ผ่านการศึกษาจากโรงเรียนไปแล้วยังผ่านบรรยากาศ
มหาวิทยาลัยและมีปริญญาสูง ๆ ดูจะเห็นได้ชัดยิ่งขึ้นว่า นิยมมองสู่ด้านบนและให้ความสนใจมาก
ขึ้น ไม่ว่าจะขึ้นไปอยู่ชั้นไหน และปากมักกล่าวอ้าวว่า จะต้องเข้าไปช่วยสังคมให้ดีขึ้น แทนการมอ
ลงมาที่พื้นดินซึ่งเป็นฐานของทุกชีวิตและทุกสิ่ง อีกทั้งเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ธรรมชาติ ซึ่งหวังได้ว่าจะ
รวมรากฐานทุกคนและทุกสิ่งให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้

เราจึงพบความชัดเจนยิ่งขึ้น ไล่เรียงจากในครอบครัวซึ่ง พ่อแม่ทิ้งลูกทิ้งหลาน แม้อยู่ด้วย
กันใช้ชีวิตเอาใจเนื่องจากตัวเองปฏิบัติตนในลักษณะฟุ้งเฟ้อโดยที่เข้าใจว่าคือการอยู่ไกลชีวิตลูก แทน
ที่จะถือสังจะโดยที่ใช้ชีวิตเรียบง่ายและพึ่งตนเองได้ให้เป็นแบบที่ดี แม้มิไม่ต้องซื้อหาอะไรให้ตามทีลูก
ต้องการหากตนปฏิบัติในลักษณะวางเฉย

เมื่อมองเห็นความจริงว่า พ่อแม่ตามใจลูกบ้าง ทิ้งลูกไปให้ความสำคัญกับเรื่องนอกบ้านและ
ซ้ำร้ายคือ จูงลูกออกไปด้วย ย่อมพบภาพอย่างเดียวกันในโรงเรียนคือ ครูทิ้งลูกศิษย์หรือไม่ก็ไปเที่ยว
กับลูกศิษย์แทนที่จะทำงานอย่างจริงจังไม่มุ่งลงด้านล่างอีกทั้งให้โอกาสศิษย์ลงร่วมด้วยกับตนอย่างอิสระ
แม้กระทั่งภายในบรรยากาศการบริหารงาน เรามักได้รับฟังความจริงว่า มีผู้บริหารยังระดับสูง มีการ
ได้เสียทางเพศกับผู้อยู่ภายใต้อำนาจหนาหูมากขึ้นอย่างไม่น่าเชื่อ ติดตามมาด้วยคำว่า พวกใครพวก
มัน ทำให้เกิดภาวะสับสนขึ้นในโครงสร้างการจัดการอย่างกว้างขวาง รุ้ว่าทางเศรษฐกิจทุกรูปแบบที่เกิด
ขึ้นเป็นสิ่งที่ผู้บริหารยุคปัจจุบันไม่สามารถมองได้ถึง

ปัญหาจากกรศึกษาวิจัยซึ่งมุ่งเน้นความสำคัญที่ความฉับพลันเรื่อง

ในอดีตที่ผ่านมา เรามักกล่าวเป็นครั้งคราวว่า ความรู้คือประทีปซึ่งช่วยส่องทางสว่างให้แก่ การดำรงชีวิตของแต่ละคน แต่จากการปฏิบัติเท่าที่ผ่านมาแล้วกลับสะท้อนความจริงให้เห็นว่า ส่อง ผลดับประทีปให้มีติดลงเร็วขึ้นเรื่อย ๆ อีกทั้งยังทำให้ภาวะเศรษฐกิจซึ่งเป็นส่วนที่อยู่ปลายสุดของโครงสร้างสังคมจำต้องทรุดหนักอย่างยากที่จะฟื้นคืนสภาพปรกติได้อีกต่อไป ทั้งนี้และทั้งนั้นน่าจะมีเหตุผล สืบเนื่องมาจาก ความหมายของความรู้ ซึ่งมีกรอบจำกัดไว้แต่เพียงด้านที่ได้จากห้องเรียนและตำรา เท่านั้น

จึงส่งผลให้คนยังมีความรู้ที่ยิ่งสูญเสียนั่นความรู้อันควรมีรากฐานเชื่อมโยงถึงธรรมชาติซึ่งช่วยให้ แต่ละคนมองเห็นความจริง อันควรถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิต รวมทั้งกำหนด ให้แต่ละคนสามารถใช้ความรู้ที่ได้ภายในห้องเรียนและจากตำราให้บังเกิดผลดีได้ทุกด้านอย่างคล่องตัว จากประเด็นซึ่งได้กล่าวไว้ภายใต้หัวข้อเรื่องว่า คนต้องเรียนหนังสือในโรงเรียนจึงจะถือว่ามีการ ศึกษาจริงหรือ หากสามารถมองเห็นสาระซึ่งภาพรวมอันมีทั้งเหตุและผลน่าจะเข้าใจได้อย่างชัดเจน ว่า การศึกษาเท่าที่เป็นมาแล้วทั้งกระบวนการทำให้เกิดสภาพซึ่งอาจเรียกว่า สิมรากฐานจริงของตัวเอง จึงมุ่งไปเน้นความสำคัญอยู่กับด้านปลายซึ่งเป็นผลจากการคิดริเริ่มและนำไปปฏิบัติจากชนต่างถิ่น จึงทำให้เกิดกระแสการถ่ายทอดกิเลสอย่างได้ผลจริงจัง โดยที่คนท้องถิ่นขาดการรู้เท่าทันเงื่อนไขซึ่งแอบแฝงอยู่ภายใต้มากขึ้น

สิ่งหนึ่งซึ่งผ่านเข้ามาสู่วิถีชีวิตให้คนมีโอกาสสัมผัส ซึ่งใคร่ขออนุญาตนำมากล่าวเป็น ประเด็นตัวอย่างเพื่อให้ฝึกคิดจากของจริง ก็คือ การเอาจริงเอาจังกับการส่งเสริมให้เยาวชนเรียนได้ ที่หนึ่งในชั้นเรียนมาแต่อดีต ในขณะที่คนระดับเยาวชนยังอ่อนต่อประสบการณ์ของโลกทำให้ตกอยู่ใน สภาพซึ่งรากฐานขาดความพร้อม จนกระทั่งถึงปัจจุบันมีการบานปลายไปถึงระดับชาติและระดับโลก อีกทั้งมีการหวนกลับมายกย่องกันเองอย่าง ขาดความรู้ว่าอะไรควรเป็นเรื่องของเรา อะไรควรเป็น เรื่องของคนอื่น ซึ่งผู้ที่รู้ความจริงแม้จะมีจำนวนลดน้อยลงไป ย่อมปลื้มใจออกห่างจากสิ่งดังกล่าว

แม้เวลาจะผ่านพ้นมาร่วม ๔๕ ปีแล้ว แต่ผู้เขียนก็ยังไม่ลืมว่า ระหว่างช่วงแรก ๆ ที่ตนเรียน มหาวิทยาลัยในประเทศ มีครูบางคนซึ่งผ่านการศึกษาระดับสูงจากต่างประเทศกลับมาแล้วกล่าวย้าให้ ลูกศิษย์ในชั้นเรียนฟังเป็นช่วง ๆ ว่า “ในช่วงเริ่มแรกทุกคนต้องเรียนรู้ทุกอย่าง แต่พอไปถึงตอน ปลาย ๆ ต้องรู้อย่างเดียว” และกล่าวต่อท้ายด้วยว่า “ฝรั่งเขาทำมาแล้วอย่างนั้น”

ซึ่งตนรับฟังแล้วก็เก็บมาคิดค้นหาความจริง จากช่วงซึ่งชีวิตตัวเองยังมีประสบการณ์ไม่มากพอ ทำให้รู้สึกว่าจะทำอะไรจะคล้อยตามความเห็นดังกล่าว แต่ตนเป็นคนที่มีรากฐานความคิดค่อนข้างจะเป็น ตัวของตัวเองและสนใจลงทำงานทุกอย่างโดยไม่เลือก แต่รักที่จะมุ่งสู่งานซึ่งช่วยให้มีโอกาสสัมผัสพื้น ดินอย่างเสมอดันเสมอปลายมาโดยตลอดจึงไม่คิดดูถูกคนซึ่งต่ำกว่าตน หากกลับให้ความสำคัญเป็น พิเศษ ทำให้มีโอกาสพัฒนารากฐานความคิดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ดังนั้น หลังจากผ่านหลักสูตร ๕ ปีในมหาวิทยาลัยแล้วด้วยวิทยานิพนธ์ซึ่งทำการศึกษาวิเคราะห์

ดินภาคกลางของประเทศไทยทั้งทางเคมีและฟิสิกส์ จึงเลือกที่จะสมัครออกไปทำงานท่ามกลางบรรยากาศซึ่งค่อนข้างจะมีอิสระ แม้ว่าที่นั่นจะไม่มีน้ำประปาและไฟฟ้าใช้ แต่มีใช้ป่าค่อนข้างชุกชุมให้ตนได้มีโอกาสทุ่มเททั้งความคิดและแรงให้กับงานอย่างเต็มที่ เน้นที่การริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งไม่มีใครทำมาก่อน แต่ก็ใช้เวลาว่างเริ่มต้นงานศึกษาวิจัยกล้วยไม้ เริ่มต้นจากพันธุ์ธรรมชาติซึ่งมีอยู่ท้องถิ่นโดยที่มองเห็นว่าคนทั่ว ๆ ไปมองข้ามความสำคัญอย่างชัดเจนมาก

งานใหม่นี้ใช้ช่วงเวลาจากงานประจำ เนื่องจากความคิดในการริเริ่มเป็นสิ่งทวนกระแสสังคม ในช่วงนั้นเพราะสังคมรังเกียจว่าเป็นของเล่นสำหรับเศรษฐีกับศักดินาซึ่งเป็นแนวคิดที่จำกัดตัวเองอย่างแคบ ๆ ความจริงแล้วแม้ช่วงเริ่มแรกจับงานกล้วยไม้ ผมก็ไม่ได้มองจากรากฐานซึ่งยึดติดอยู่กับความรักในเรื่องนี้ หากมองผ่านลงไปให้ความสำคัญที่คนอย่างปราศจากการเลือกพวกเลือกกลุ่ม และลงมือทำอย่างจริงจัง

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ ซึ่งพบได้ที่คนหลากหลาย โดยมีความมั่นคงอยู่กับเจตนารมณ์อันแน่วแน่มาแต่อดีต ได้เป็นครูสอนให้ตน ความจริงจากทุกสิ่งครบถ้วนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังพบว่าทุกอย่างมีกระแสที่โยงถึงซึ่งกันและกันหมดไม่ว่าใครรักและสนใจที่จะเริ่มต้นจากสิ่งใดก็ได้ ซึ่งคงไม่เพียงจากด้านกล้วยไม้เท่านั้น จึงช่วยให้เข้าใจความจริงว่า ไม่ว่าจะเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ต่างก็มีทั้งบทบาทและความสำคัญต่อสังคมเสมอเหมือนกันหมด จึงขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งมิได้ ดังนั้นมนุษย์จึงไม่ควรเลือกที่รักมักที่ชัง

จึงสรุปออกมาเป็นเหตุและผลสวนทางกันกับสิ่งซึ่งครูผู้หนึ่งกล่าวไว้เมื่อครั้งตนเรียนในมหาวิทยาลัยได้ว่า แม้ช่วงเริ่มแรก ตนเริ่มจับจากเรื่องกล้วยไม้เรื่องเดียว หากมุ่งปฏิบัติจากรากฐานที่อิสระ ช่วยให้มีโอกาสเรียนรู้ถึงเหตุและผลลึกซึ้งยิ่งขึ้น ขอมสานความรู้ถึงได้ทุกเรื่อง อีกทั้งพบว่า สิ่งซึ่งครูนำมากล่าวขำกับศิษย์ในชั้นน่าจะเป็นเพราะขาดการรู้เท่าทันถึงสิ่งซึ่งถูกคนต่างถิ่นหลอกลวงมาแล้วไม่ว่าจะเป็นด้วยเจตนาหรือไม่ก็ตาม

หลังจากเวลาผ่านพ้นมานานพอสมควร แต่ตนก็มุ่งมั่นทำงานจากรากฐานซึ่งมีอยู่แล้วอย่างมั่นคงแน่วแน่ โดยที่พบว่าน่าจะมีส่วนช่วยให้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ จากเงื่อนไขซึ่งแฝงอยู่ในส่วนลึกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งอยู่มาวันหนึ่ง ระหว่างช่วงเดือนพฤศจิกายน 2540 ซึ่งอายุผมใกล้จะครบ 75 ปี ได้มีองค์การระดับสูงจากภาครัฐซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวกับนโยบายการศึกษาและวิจัย ส่งหนังสือเชิญให้เข้าร่วมเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินผลงานโครงการความร่วมมือการวิจัย

ผมพิจารณาแล้วเห็นว่า ไม่มีพันธะผูกพันใด ๆ จากด้านวัตถุ และมองเห็นเป็นเรื่องของส่วนรวมจึงคิดว่าน่าจะตอบรับให้ความร่วมมือในหลักการ แต่หลังจากมองเห็นแบบฟอร์มซึ่งแนบมาให้กรอกเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตและงานรวมทั้งประวัติส่วนตัว นอกจากนั้นยังตามมาด้วยเงื่อนไขสำคัญ โดยมีหัวข้อแยกไว้ให้กรอกเรื่อง ความถนัดเฉพาะเรื่อง โดยกำหนดเป็นแนวทางไว้ 4 เรื่องคือ สาขาการเกษตร การศึกษาและพัฒนาชนบท การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาอุตสาหกรรม เข้าใจว่าคงจะมีเจตนาให้มองตัวเองและเลือกเอง จึงทำให้สะดุดคิด เนื่องจากตามเหตุผลหากอยู่อย่างรู้เขารู้เรา น่าจะมองโดยคนอื่นมากกว่า เช่นเดียวกับการพิจารณาปรับวุฒิทางวิชาการ ซึ่งปล่อยให้พิจารณาเขียนประวัติผลงานของตัวเอง

ทำให้รู้สึกว่ ถ้าฝ่ายที่เชิญมีความต้องการจริงก็น่าจะรับฟังเหตุผลจากอีกด้านหนึ่งด้วย ตนจึงใช้โอกาสพูดคุยกันนานพอสมควร หลังจากนั้นก็นำแบบฟอร์มกลับมาพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง โดยเห็นว่า ตนไม่จำเป็นจะต้องทำแบบฟอร์มซึ่งมีคนอื่นเป็นผู้กำหนดไว้ให้เสมอไป

ผมไม่ได้กรอกตามนั้น แต่ได้บันทึกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้นำไปคิดอย่างชัดเจนว่า หากประสบการณ์ชีวิตเท่าที่ผ่านมาแล้ว ผมไม่ได้ให้ความสำคัญกับประเด็นความถนัดเฉพาะเรื่อง หากไปกว่าการเรียนรู้ความจริงถึงกระแสดังเชื่อมโยงทุกสาขาถึงกันหมด โดยที่เห็นว่าการจะนำมาใช้ในสาขาไหนสุดแต่จะได้รับโอกาสที่เหมาะสมให้เริ่มต้นจากสาขาไหนก่อน

ส่วนในใจกลับคิดว่า ฝ่ายเชิญน่าจะมีอิสระพอที่จะพิจารณาบรรจุได้เองตามความเหมาะสมมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้นถ้าจะต้องเข้าไปรับงานชิ้นนี้จริง หลังจากทำดีที่สุดแล้ว แต่ยังคงตกอยู่ในสภาพซึ่งขาดการคิดการนำปฏิบัติได้จากรากฐานตนเองอย่างอิสระในระดับหนึ่ง ก็สามารถถอนตัวออกมาเลือกทำทางอื่นโดยไม่เสียหาย จึงน่าจะถือการเข้าไปสัมผัสกับมูมนี้น่าจะช่วยให้ตนมีโอกาสเรียนรู้ความจริงจากอีกมุมหนึ่ง โดยที่ตนไม่ได้อยากเข้าไปแต่เป็นเพราะได้รับการขอร้อง

อย่างไรก็ตาม อีกใจหนึ่งก็ทำให้รู้สึกว่ การกำหนดให้ต้องกรอกข้อมูลเกี่ยวกับความถนัดเฉพาะเรื่อง น่าจะมอบให้ตั้งแต่ช่วงซึ่งยังมีอายุและประสบการณ์น้อย ๆ แทนที่จะนำมาใช้ในช่วงซึ่งพิจารณาเห็นว่าเป็นผู้มีคุณวุฒิผ่านการชำระล้างอิทธิพลจากตำราและห้องเรียนให้ลดน้อยลงไปถึงระดับหนึ่งแล้ว เสมือนการมองเห็นคนในลักษณะที่ว่า เมื่อยังเป็นเด็กอย่างไร มาเป็นผู้ใหญ่ก็ยังมีสภาพเช่นเดียวกับเด็ก จึงรู้ความจริงได้ว่า รากฐานคนในด้านการจัดการขาดการเรียนรู้ความจริง จึงไม่เข้าใจถึงสังขรณ์ของชีวิต

มีกรณีตัวอย่างอีกเรื่องหนึ่งซึ่งอยู่ในด้านตรงข้าม จึงขออนุญาตนำมากล่าวเพื่อใช้เป็นประเด็นศึกษาเรื่องนี้ให้สามารถมองเห็นความจริงได้

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ผู้เขียนได้รับเชิญจากเจ้าของสวนพฤกษศาสตร์ภาคเอกชนของญี่ปุ่นให้เดินทางไปเยี่ยมบริเวณ อีซู ซึ่งมีการทำสวนพฤกษศาสตร์พันธุ์ไม้เมืองร้อนและสวนสัตว์ ตลอดจนพิพิธภัณฑ์ที่ให้ความรู้แก่คนทั่วไปเพื่อให้บริการการศึกษาเน้นที่คนในประเทศอย่างกว้างขวาง ซึ่งระหว่างนั้นมี งานฉลองดอกซากุระบานในหมู่บ้าน พอดี

ช่วงเข้าวันหนึ่ง รัฐมนตรีวางแผนของญี่ปุ่นซึ่งรู้จักสนิทสนมกับผมมานานพอสมควรได้ติดต่อขอมาพบ โดยนัดพูดคุยกันที่ร้านอาหารเล็ก ๆ แห่งหนึ่งภายในบริเวณหมู่บ้านใกล้ ๆ กับงานดังกล่าว สรุปแล้วเขามาขอพบด้วยตัวเองเพื่อแจ้งให้ทราบว่า ญี่ปุ่นวางแผนจะจัดงานมหกรรมสีเขียวธรรมชาติครั้งใหญ่ที่เมืองโอซากาในปี พ.ศ. ๒๕๓๓ จึงขอความร่วมมือในหลักการไว้ก่อน

หลังจากนั้น ระหว่างการวางแผนก็มีเจ้าหน้าที่ระดับหัวหน้างานติดต่อขอปรึกษาเป็นช่วง ๆ จนถึงช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๐ เราสามภรรยาที่ได้รับเชิญจากผู้ว่าการเมืองฟูโกะโอกะซึ่งอยู่ในภาคใต้ ให้นำดอกกล้วยไม้ซึ่งเป็นผลิตผลชาวสวนในประเทศไทยไปจัดแสดงที่นั่น รวมทั้งขอให้ไปบรรยายเผยแพร่ความรู้แก่ผู้ที่สนใจด้วยซึ่งงานดังกล่าวเน้นความสำคัญที่กล้วยไม้จากประเทศไทยโดยเฉพาะ แต่มีการเสริมด้วยการจัดดอกไม้และบอนไซจากในท้องถิ่นเองเข้าไปเสริมอีกส่วนหนึ่ง

เสร็จจากงานดังกล่าวแล้ว เราก็ได้รับเชิญให้เดินทางไปเยี่ยมบริเวณซึ่งเตรียมไว้จัดมหกรรมต้นไม้และดอกไม้นานาชาติดังกล่าวแล้วจึงพบว่า ญี่ปุ่นมีความคิดที่จะเปลี่ยนบริเวณซึ่งเป็นที่ทิ้งขยะซึ่งมีพื้นที่กว้างมากเพื่อทำเป็นเมืองต้นไม้และแสดงผลพวงของชาติต่าง ๆ ที่ตนได้สังเกตเห็นกองขยะเก่าซึ่งสลายกลายเป็นดินแทบจะหมด มีลักษณะคล้ายภูเขาปรากฏอยู่ที่จึงเกิดความรู้สึกว่า ก่อนที่ญี่ปุ่นจะขอความร่วมมือจากบุคคลภายนอก มักมีพื้นฐานเพื่อสร้างศรัทธาเข้าใจอย่างเป็นขั้นตอนไว้ล่วงหน้า อีกทั้งยังแสดงมารยาทที่ดี โดยบุคคลผู้บริหารระดับสูงจะเห็นด้วยตัวเองก่อนอื่น

งานนี้มีชื่อว่า “เอกซ์โป 90 - โอซาก้า” ซึ่งหมายถึงงานมหกรรมนานาชาติที่จัดขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1990 (พ.ศ. 2533) โดยใช้เวลาในการจัดงานรวม 6 เดือนเต็ม และเน้นความสำคัญที่ “ที่สีเขียวธรรมชาติ” เป็นพื้นฐาน ซึ่งใช้ต้นไม้ ดอกไม้ และการแสดงทางวัฒนธรรมรวมทั้งผลิตผลเกษตรจากทั่วโลก ประมาณเนื้อที่กว่า 200 ไร่ และมีชาติต่าง ๆ กว่า 70 ประเทศจากแทบทุกมุมไปร่วมแสดง รวมทั้งประเทศไทยซึ่งนำศาลาไทยหลังใหญ่ไปประกอบที่นั่น กับอีกส่วนหนึ่งก็นำกล้วยไม้จากไทยไปจัดแสดงร่วมกับอุปกรณ์ในด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น เครื่องดนตรีไทย ผลิตกล้วยไม้แกะสลัก และเครื่องใช้ในครัวแบบพื้นบ้านด้วย

งานเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน ถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2533

ในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ 2533 ก่อนที่จะถึงกำหนดเปิดงาน ผู้เขียนและภรรยาได้รับเชิญไปร่วมงานแสดงกล้วยไม้ที่เกาะโอกินาวาและเป็นกรรมการตัดสินในส่วนของการประกวดด้วย ระยะเวลาอยู่ในภาคการประชุมวิชาการจึงทราบว่า มีคณะผู้แทนจากงานมหกรรมสีเขียวธรรมชาติ เดินทางมาเมืองโอซาก้ามาขอพบพร้อมทั้งถือหนังสือเชิญเป็นทางการมามอบให้ถึงมือ รวมทั้งชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมว่า เขาได้คัดเลือกบุคคลจากทั่วโลกรวม 7 คนเพื่อเชิญไปเป็นกรรมการตัดสินระดับสูง ซึ่ง 1 คน มีผมร่วมอยู่ด้วย

เขาแจ้งรายละเอียดเพิ่มเติมต่อไปอีกว่า กรรมการทั้งหมดมีจำนวนกว่า 300 คน โดยแยกเป็นสาขาต่าง ๆ ทำหน้าที่ถ่วงดุลกันมาอย่างเป็นขั้นตอนจนถึงขั้นนี้ ทำหน้าที่พิจารณาโดยถือผลรวมจากทุกสาขา จึงต้องการให้บุคคลผู้มีประสบการณ์สูงมากพอที่จะมองเห็นทุกสิ่งทุกอย่างสานถึงหมด เริ่มจากพื้นฐานด้านวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ สานถึงแต่ละภูมิภาคเลยไปถึงสภาพธรรมชาติของพันธุ์ไม้และงานอาชีพเกษตรกรรมซึ่งไม่เหมือนกัน ซึ่งตนไม่อาจทราบได้ว่าใครเป็นผู้ให้ข้อเกี่ยวกับตัวเองจนถึงช่วงที่ได้รับการคัดเลือกให้เข้าไปร่วมทำหน้าที่นี้ แต่คนก็ไม่สนใจที่จะทราบถึงบัดนี้โดยที่คิดว่า มาอย่างเป็นธรรมชาติ

จากรายละเอียดภายในเอกสารที่แนบมากับหนังสือเชิญ พบว่ามีกำหนดซึ่งจะต้องเดินทางไปตัดสินรวม 3 ครั้ง ก่อนเปิดงานครั้งหนึ่ง ระหว่างช่วงปลายเดือนพฤษภาคมอีกครั้งหนึ่ง และก่อนเดือนกันยายนเป็นครั้งสุดท้าย

เมื่อถึงกำหนดครั้งแรกที่เดินทางไปถึงจึงพบว่า เขาให้อิสระคณะเราอย่างเต็มที่โดยไม่มีกฎระเบียบใด ๆ นอกจากชี้แจงถึงความเป็นมาของงานและนโยบาย รวมทั้งนัดหมายในการปฏิบัติงาน เสร็จแล้วจึงให้คณะเลขานุการ ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานและให้ความช่วยเหลือเราทุกอย่าง รวมทั้งตอบคำถามหากเรามีข้อสงสัยไม่ว่าเรื่องใดได้ทั้งนั้น

ทำให้มองเห็นรากฐานความคิดในการวางแผนและการจัดการเรื่องคนที่ลึกซึ้งมาก โดยที่รู้ว่าก็สามารถคัดคนที่ผ่านประสบการณ์ในการทำงานมานาน และมีผลงานเป็นที่ยอมรับจากนานาชาติกว้างขวางถึงระดับหนึ่งได้แล้วย่อมไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องกำหนดกฎระเบียบจากภายนอกทำให้การทำงานขาดอิสระ

อนึ่งหลังจากแต่ละคนพิจารณาผลงานจากการจัดการแสดงของแต่ละประเทศเสร็จแล้ว จึงมีการรวมตัวกันเพื่อรายงานคะแนนผลการพิจารณาซึ่งแต่ละคนให้แก่การจัดการแสดงของแต่ละประเทศ เราพบความจริงว่า กรรมการแต่ละคนล้วนมีความเป็นตัวของตัวเองอย่างเห็นชัดเจน

จึงไม่สนใจว่าคนอื่นจะให้คะแนนมากน้อยแค่ไหน แม้พื้นที่เดียวกันอาจมีบางรายให้แตกต่างกันมาก

ฝ่ายเลขานุการซึ่งทำหน้าที่รวมคะแนนก็ได้ให้เกียรติทุกคนอย่างเสมอเหมือนกันหมด จึงไม่มีกฎระเบียบว่าต่างกันกว้างมากเท่านั้นเท่านี้จึงต้องคัดออก นอกจากนั้นหลังจากตัดสินแล้วกรรมการแต่ละคนไม่ได้สนใจว่าใครหรือประเทศไหนจะได้รับรางวัลหรือไม่

นอกจากนั้นจะพบว่ากำหนดการไปตัดสินครั้งแรก งานยังอยู่ในสภาพที่ไม่เสร็จสมบูรณ์ ช่วยให้การกรมการมีโอกาสสัมผัสกับความจริงซึ่งอยู่ภายใต้การจัดโดยคน ส่วนครั้งที่สองซึ่งห่างจากครั้งแรก 2 เดือน โดยที่สภาพกำลังอยู่ในช่วงฤดูใบไม้ผลิและดอกไม้บานสะพรั่ง ส่วนครั้งสุดท้ายสภาพเกือบทั้งหมดเปลี่ยนเป็นสีเขียวและมีบางจุดกำลังใกล้จะผ่านเข้าสู่ฤดูใบไม้ร่วง

ภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ช่วยให้ผู้ที่มีโอกาสสัมผัสรวมทั้งกรมการ ได้รับประโยชน์โดยเปิดความคิดให้มองเห็นสังธรรมของการเปลี่ยนแปลงที่มีทุกสิ่งทุกอย่างสานถึงกันอย่างมีเหตุผลจากทุกด้าน แล้วจึงนำคะแนนที่ได้รับจากสามครั้งมารวมกันเป็นจุดสุดท้ายช่วยให้มองเห็นภาพอีกมิติหนึ่ง

หลังจากเสร็จงานแล้ว เขาได้ส่งหลักฐานทุกชิ้นซึ่งเราได้ทำไว้ที่นั่น รวมทั้งภาพรวมจากผลงานของกรมการทั้งคณะมาให้เราแต่ละคนเก็บไว้ ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษาค้นคว้าจริง ทั้งจากตัวเราเองซึ่งสานถึงผู้ร่วมงานทุกคนและทุกเรื่อง นอกจากนั้นยังมีการทำหนังสือรวมผลงานครั้งนั้นทั้งหมด พิมพ์อย่างสวยงามหลายเล่ม ส่งมอบมาให้เป็นอภินันทนาการแก่เราอีกด้วย

เนื่องจากผู้เขียนเรื่องนี้สนใจเรียนรู้ความจริงจากทุกสิ่งซึ่งผ่านเข้ามาให้ตนมีโอกาสสัมผัสในวิถีชีวิตประจำวันเพื่อนำมาใช้เสริมรากฐานความคิด และมีนิสัยสนใจเก็บรวบรวมทุกสิ่งไว้ใช้เป็นข้อมูลและช่วยให้มีผลเตือนสติตนเองอย่างปราศจากการดูถูกแม้สิ่งเล็กน้อย โดยที่หลายคนอาจมองเห็นเป็นเรื่องไร้สาระและความหมาย

ดังนั้น สิ่งซึ่งหยิบยกมากล่าวเป็นกรณีตัวอย่างเพื่อการศึกษามุ่งค้นหาความจริง ตนก็ได้รวบรวมไว้ภายใน ห้องสมุดกล้วยไม้ ระพี สาคริก ซึ่งธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด (มหาชน) ร่วมกรมศิลปากร ได้ขอรับไปติดตั้งไว้ ณ หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี เพื่อให้ผู้สนใจทั่วไปมีโอกาสศึกษาค้นคว้าต่อไปด้วย

อนึ่ง การที่นำเอาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากรากฐานความคิดคนญี่ปุ่นมากล่าวเป็นตัวอรรถสำหรับใช้ศึกษา มีประเด็นสำคัญซึ่งใคร่ขอฝากไว้เป็นแง่คิดเพื่อเตือนสติว่า หาใช่ความต้องการให้เปลี่ยนแปลงเพื่อนำมาใช้ไม่ เพราะจะยิ่งส่งผลเสียหายหนักมากยิ่งขึ้นไปอีก เนื่องจากหากมุ่งไปนิยามซึ่งอยู่ต่างพื้นฐานกัน ย่อมทำให้ลืมหืมตัวมากขึ้น

หากเข้าใจ ภาพรวมของปรากฏการณ์ธรรมชาติในลักษณะตาชั่ง ซึ่งอีกด้านหนึ่งเพราะด้านหนึ่งลง หรือ เพราะอีกด้านหนึ่งลงจึงทำให้อีกด้านหนึ่งขึ้น และไม่ลืมความเข้าใจถึงสัจธรรมรากฐานตนเอง โดยที่ประเด็นนี้ถือว่ามีผลสำคัญที่สุด

หลังจากพบว่าเมื่อเขาติงว่าเราแทนที่จะมุ่งไปเอาอย่าง น่าจะหวนกลับมาพิจารณาที่รากฐานตัวเอง ให้มองเห็นความจริงลึกซึ้งยิ่งขึ้น จึงพบสัจธรรมว่า ในอดีตที่ผ่านมาถิ่นที่เราเกิดและอยู่มาเนิ่นนาน เคยมีสภาพแวดล้อมที่พร้อมมูลมาก หากเป็นเพราะเราลืมหืมตัวให้มุ่งไปหลงนิยมนิยามผลสำเร็จรูปจากที่อื่น จึงทำให้จำต้องสูญเสียทุกสิ่งซึ่งถือรากฐานอยู่ร่วมท้องถิ่นกับเรานักมากยิ่งขึ้น

แม้การมุ่งเน้นความสำคัญไปยังความถนัดเฉพาะเรื่อง ย่อมสะท้อนความจริงให้เป็นไปอย่างชัดเจนว่า มีเหตุมีผลเพิ่มพูนภาวะลืมหืมตัวลึกซึ้งยิ่งขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และที่สำคัญที่สุดน่าจะแก้การสูญเสียรากฐานความคิดตนเอง ซึ่งควรจะมีอิสระทำให้เปิดกว้าง สามารถใช้คิดสร้างสรรค์ความเจริญซึ่งสานได้ถึงทุกเรื่องหรือมิใช่

ดังเช่นที่เคยรับฟังบรรพบุรุษสอนลูกหลานไว้ในอดีตว่า จงให้ความสำคัญแก่ทุกสิ่งซึ่งอยู่โดยตัวเราก่อน แล้วจึงลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังโดยที่มีผลสานกว้างออกไปสู่สิ่งอื่น ซึ่งอยู่ไกลออกไป โดยมีเหตุมีผลเชื่อมโยงถึงกันอย่างเป็นธรรมชาติ ย่อมมีโอกาสส่งผลกระทบกลับมาสอนให้ตนเหตุรู้ผลลึกซึ้งยิ่งขึ้น

อย่าชิงสุกก่อนห่าม

ความประโยคนี ผู้เขียนเคยได้ยินจากปากผู้ใหญ่ในอดีตซึ่งกล่าวเตือนสติลูกหลานเป็นช่วงๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งดังกล่าวมีความหมายลึกซึ้งสำหรับการนำมาคิดของคนจำนวนไม่น้อยในปัจจุบันซึ่งมีรากฐานความคิดขาดการเปลี่ยนแปลงมาสู่ภาวะลืมหืมตัวอย่างสอดคล้องกันกับเหตุผลและกาลเวลาจากช่วงชีวิตที่ผ่านมาแล้ว

ความจริงแล้ว คำเตือนดังกล่าวน่าจะมีเหตุผลสอดคล้องกันกับภาวะปัญหาเศรษฐกิจที่หนักหนักขึ้นหากมาถึงจุดซึ่งรู้สึกตัวได้เองอย่างเป็นธรรมชาติ

มะม่วงคือต้นไม้ชนิดหนึ่งซึ่งคนไทยรู้จักกันมาช้านานมาก ดังจะพบว่าในอดีต แทบทุกบ้านจะมีต้นมะม่วงปลูกไว้ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง นับตั้งแต่ให้ร่มเงาในบริเวณบ้านไปจนถึงผลิดอกออกผลเพื่อใช้เป็นผลไม้สำหรับรับประทานในครอบครัว บางครั้งยังแบ่งปันไปให้เพื่อนบ้านเป็นการแสดงน้ำใจถึงกันด้วย

ในยุคก่อน ๆ ครอบครัวไทยยังพอมีกินมีใช้โดยไม่ต้องเป็นหนี้ใคร แม้มะม่วงที่ออกดอกผลตามฤดูกาลยังเป็นที่คาดหวังได้มากกว่าเดี๋ยวนี้ เริ่มจากออกดอกแล้วก็หวังได้ว่าติดลูกแทนที่จะได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทำให้ดอกร่วงแทบจะหมดจนทำให้เจ้าของสิ้นหวัง

นอกจากนั้น หลังจากมีดอก หากสนใจศึกษาจะพบว่า จะเริ่มติดลูกขนาดเล็ก แล้วจึงเติบโตถึงขั้นจนถึงมีสภาพ นวลขึ้นที่ผิว ซึ่งในช่วงนั้นเรียกว่า ห้าม หมายถึงใกล้จะสุก เจ้าของบ้านหลายคนมักจะเก็บผลนำมาบ่มให้สุกตามวิธีการชาวบ้าน ซึ่งใช้ใบตองแห้งวางรองลงไปที่ยันโอ่งหลังจากวางผลมะม่วงลงไปอย่างระมัดระวังแล้วจึงใช้ใบตองแห้งคลุมทับลงไปอีกชั้นหนึ่งก่อนที่จะเปิดฝาโอ่ง บางคนใช้ใบตองแห้งวางลงไปบนพื้นกระดานแล้ววางผลมะม่วงลงไป เสร็จแล้วจึงคลุมด้วยใบตองแห้งอีกครั้งหนึ่ง

หลังจากนั้นไม่กี่วัน ก็จะได้มะม่วงซึ่งมีขั้นตอนเป็นมาอย่างเป็นธรรมชาติ ทำให้ผู้บริโภครู้สึกหวานชื่นใจ หรือ หวานแบบเป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะสมัยนั้น มะม่วงอกร่อง และ น้ำดอกไม้ จะได้รับความนิยมอย่างขึ้นหน้าขึ้นตาสำหรับรสคนไทย ซึ่งนิยมรับประทานร่วมกับ ข้าวเหนียวมูนด้วย กะทิเหาะเกลือน้ำตาลนิดหน่อย จนกระทั่งถือเป็นความรู้สึกระหว่างคนไทยด้วยกันเองที่คาดหวังเมื่อฤดูร้อนมาถึง

หลังจากกระแสวัฒนธรรมทางด้านวัตถุไหลบ่าเข้ามามากโดยที่แฝงไว้ด้วยอิทธิพลผลประโยชน์ข้ามชาติ ทำให้คนท้องถิ่นเกิด ความอยากมากขึ้นจากรากฐานตนเอง ในที่สุดก็สะท้อนภาพ การคิดส่งผลมะม่วงออกไปขายเมืองนอกมากขึ้น โดยมีอีกด้านหนึ่งซึ่งนำเอาเทคโนโลยีซึ่งเกิดจากรากฐานต่างถิ่นเข้ามาใช้ เพราะความอยากสูงขึ้นจึงทำให้ลืมนึกถึงรสนิยมของคนท้องถิ่นเองซึ่งมีแต่แรก หากจะนำเอาภาชิตจากคนรุ่นก่อนซึ่งเคยกล่าวว่า คนลืมนึกก็เหมือนวัวลืมนิน มาคิดค้นหาความจริง ย่อมพบว่า เพราะเราอยากได้เงินจากคนต่างชาติ จึงทำให้คนไทยจำต้องอดรสชาติซึ่งเคยอยู่ในจิตใต้สำนึกมากขึ้น แม้มองที่ผลมะม่วงก็จะพบความจริงว่า ชาดการเปลี่ยนแปลงจากจุดเริ่มต้นมาถึงสภาพที่สุกอย่างมีขั้นตอนเป็นธรรมชาติ

โดยที่นำเอาเทคนิคจากการบ่มก๊าซเข้ามาใช้ก่อนที่ผลมะม่วงจะห้ามได้ที่ แม้สังเกตจากการที่ นวลยังไม่ทันขึ้นเต็มที่เพราะเกรงไปว่าจะเดินทางไปไม่ถึงปากคนต่างถิ่นก็จะทำให้หมดสภาพไปเสียก่อน ส่วนคนไทยก็จำใจต้องบริโภคมะม่วงบ่มก๊าซโดยที่รสชาติไม่เป็นธรรมชาติเช่นแต่ก่อนไปด้วย สิ่งทีกล่าวมาแล้ว หากมองที่สังขรณ์ย่อมพบความจริงว่า นำไปใช้พิจารณาได้กับชีวิตทุกลักษณะแม้กระทั่งคน ยิ่งรู้หลักธรรมได้ว่า ทุกสิ่งมีคนเป็นเหตุ ย่อมนำมาใช้ค้นพบความจริงได้ทุกเรื่อง

เพราะเราอยากได้ผลประโยชน์จากคนต่างชาติหรือมิใช่ ที่ทำให้คนไทยด้วยกันซึ่งเป็จริงของทุกคนจำต้องสูญเสีย โดยเฉพาะการสูญเสียคนท้องถิ่นระดับล่าง รวมทั้งเยาวชนออกไปสู่ภาวะล่มสลายในที่สุดไม่ว่าเร็วหรือช้า จึงกล่าวอย่างมั่นใจได้ว่า ความอยากยอมทำให้เกิดสิ่งสกปรกก่อนห้าม และลงได้คนส่วนใหญ่ยังละความอยากได้ไม่ถึงระดับหนึ่ง คงไม่เป็นแค้นะว่านั่นที่ทวนกลับมาทำลายคนไทยด้วยกันเอง หากมีผลถึงทุกเรื่องในเมื่อสังฆธรรมดังกล่าวปรากฏในรากฐานคนเป็นธรรมชาติ

จากสังฆธรรมซึ่งสอนไว้ในอดีตว่า หมองูยอมตายเพราะงู ฉันทิ คนอยากได้เงินยอมตายเพราะเงิน อยากได้อำนาจยอมตายเพราะอำนาจ อยากมีตำแหน่งสูง ๆ ก็ยอมตกลงมาเจ็บอย่างสาหัส และอยากมีหน้ามีตาก็กยอมต้องเดินเอาปีบคลุมหน้า รวมทั้งอยากเป็นประชาธิปไตยยอมตายเพราะกระแสเจื่อนไซซึ่งตนเชื่อว่าเป็น ประชาธิปไตยเป็นสังฆธรรมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

จากนามธรรมถึงรูปธรรม - แนวคิดจากคนซึ่งสะท้อนผลถึงคุณภาพการศึกษา

ในช่วงที่ผ่านมา ผู้เขียนมักได้ยินคำปรารภบ่อยครั้งยิ่งขึ้นว่า ตนพูดหรือเขียนอะไรในนามธรรมไปหมด ไม่เห็นบอกออกมาเป็นรูปธรรมให้ชัดเจนว่าควรทำอะไรด้วย บางคนแล้วความคิดเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ แล้วด่วนพูดเสียเองว่า นี่คือนามธรรมซึ่งควรจะต้องนำไปปฏิบัติเช่นนั้นอย่างนี้ ทำให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจากเจื่อนไซเดียวกัน แต่ปรากฏออกมาคนละด้าน

ตนรับฟังแล้ว แทนที่จะนำมาตีใจหรือปฏิบัติตามกระแสกลับนิ่งเฉยเสีย โดยที่รู้ว่าหากปฏิบัติตามก็เท่ากับตามกระแสไปอย่างขาดความเป็นตัวของตัวเองซึ่งควรจะต้องอยู่กับเหตุและผล ส่วนในใจคิดเห็นและปฏิบัติอย่างไร โปรดติดตามคำชี้แจงดังต่อไปนี้

ก่อนอื่นใคร่ขออนุญาตกล่าวว่า ผู้เขียนอาจมีภูมิปัญญาไม่มากนัก ดังสิ่งที่จะชี้แจงต่อไปเกิดจากธรรมชาติในตัวเอง จึงไม่คิดว่าทุกคนควรเห็นเหมือนกับตน

ระหว่างรูปธรรมกับรูปแบบ แม้อาจทำให้หลายคนมองเห็นความแตกต่างที่เจื่อนไซซึ่งแฝงในส่วนลึกได้ไม่ง่ายมากนัก แต่อาจมีอีกหลายคนที่สามารถมองเห็นความจริงได้ถึงพื้นฐานอันเป็นที่ได้ว่า น่าจะอยู่คนละด้านของคนซึ่งมีโอกาสสัมผัสระหว่างกันและกันภายในสังคม โดยเหตุที่มีทั้งความจริงในตนเองร่วมกับสิ่งซึ่งสานกระแสถึงกันและกันอย่างเป็นธรรมชาติ

ถ้าเข้าใจถึงสังฆธรรมของการเรียนรู้เพื่อหวังพัฒนาคนให้พึ่งตนเองได้ ทำให้สามารถคิดจากรากฐานตัวเองอย่างอิสระโดยไม่ต้องตามกันคนอื่น แม้ในวงการจัดการศึกษาก็เคยปรารภจากผลกระทโดยสิ่งซึ่งเป็นปัญหามาแต่อดีตว่า เราสอนคนให้จำหรือทำตามคำสั่งครู แทนการคิดได้จากรากฐานจริงของแต่ละคน เพื่อหวังให้ ความตั้งใจทำงานจริงซึ่งแต่ละคนมีอยู่แล้วอย่างเป็นธรรมชาติ มีโอกาสปรากฏออกมาสร้างประโยชน์สุขได้อย่างเต็มที่

อนึ่ง ถ้ายังมีความอยากแฝงอยู่ในความรู้สึกเหนือกว่าความเป็นธรรมชาติ แม้อยากให้สิ่งต่างดีขึ้นกว่าเก่า ดังเช่นที่พบว่า มักมีแนวโน้มนิยมของใหม่ทำให้ตกเป็นเหยื่อความทันสมัยกันเป็นจำนวนมาก ย่อมมีแนวโน้มแสวงหาโอกาสบอกให้คนอื่นทำอย่างนั้นอย่างโน้นตามที่ตนคิด

แม้แท้จริงแล้วก็คือ การหิบบิ้นรูปแบบให้ ย่อมเสี่ยงต่อการสร้างภาวะยึดติดรูปแบบให้กับคนอื่น ส่งผลทำลายรากฐานการพึ่งพาตนเองให้จำต้องสูญเสียไป เพราะด้านผู้แสดงออกตกอยู่ในสภาพรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งแท้จริงแล้ว ผู้ที่พึ่งพาตนเองได้ย่อมคิดและนำปฏิบัติเป็นรูปธรรมได้อย่างอิสระโดยไม่มีการเรียกร้องจากคนอื่น

ความหมายของรูปธรรม จึงน่าจะได้แก่รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับอะไรก็ได้ซึ่งแต่ละคนกำหนดจากรากฐานอันเป็นธรรมชาติของตนอย่างอิสระแทนการนำมากำหนดให้เกิดแนวโน้มทำให้คนอื่นปฏิบัติตาม ดังนั้นน่าจะมีสิ่งที่ลึกซึ้งกว่าอีกประเด็นหนึ่งคือ การกำหนดรูปแบบเน้นที่การนำปฏิบัติแทนการพูดการเขียน ทำให้เกิดศรัทธาติดตามมาอย่างมีเหตุมีผล

รูปธรรมซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์จึงน่าจะหมายถึงผลอันพึงได้รับจากการนำปฏิบัติจากรากฐานตนเองอย่างอิสระ ส่วนที่กำหนดโดยการพูดการเขียนคงเป็นได้แต่เพียง รูปแบบด้านเดียวเท่านั้น ด้วยเหตุนี้บุคคลผู้ยังรู้ความจริงได้ถึงระดับหนึ่งจึงละเว้นการนำมากำหนดให้คนอื่นจากการพูดการเขียน ดังเช่นที่คนยุคก่อนเคยปรารภว่า “พูดทิ้งไว้ให้น่าไปคิดได้เอง” ในขณะที่ช่วงนั้นอิทธิพลวัตถุยังไม่เข้ามาทำลายรากฐานความเป็นมนุษย์ลึกซึ้งและกว้างขวางมากเช่นยุคปัจจุบัน

จึงสามารถกล่าวสรุปอย่างมั่นใจได้ว่า บุคคลผู้ยังรู้ความจริงได้ชัดเจนจนถึงระดับหนึ่งย่อมไม่ทำในสิ่งซึ่งตนพบแล้วจากการปฏิบัติทำให้เห็นแล้วว่า หาใช่เหตุและผลที่แท้จริงไม่

จึงขออนุญาตฝากไว้เป็นแง่คิดสำหรับแต่ละคนว่า จงกล้าทำในสิ่งซึ่งตนเชื่อว่าชอบแล้วด้วยเหตุและผล และงดเว้นการกระทำในสิ่งซึ่งบอกได้จากรากฐานที่อิสระในตนเองว่าไม่ชอบด้วยเหตุและผล แม้อาจถูกตำหนิตติติงหรือได้รับการขอร้องให้ทำ แต่ก็อาจนั่งเฉยเสียโดยไม่จำเป็นต้องพูดปฏิเสธยิ่งแสดงอาการโต้แย้ง หากพิจารณาเห็นว่ามีความจริงจากภายนอกซึ่งอยู่เหนือกว่าจนทำให้จำต้องทำ เพราะยังขาดโอกาสที่เหมาะสม จงรักษารากฐานตนเองซึ่งมีอยู่แล้วไว้ให้มั่นคงโดยไม่หลงตามกระแสไปด้วยยอมไม่มีผลเสียหาย

ดังนั้นจึงสรุปได้ระดับหนึ่งว่า หากมุ่งลดความอยากภายในรากฐานตนเองให้เบาบางลงไปได้อย่างต่อเนื่อง ย่อมช่วยให้จิตวิญญาณซึ่งมีเป็นธรรมชาติอยู่แล้วได้รับโอกาสให้ปรากฏออกมาและผลักดันให้เกิดการนำปฏิบัติอย่างอิสระทำให้เปิดกว้าง เพื่อหวังเรียนรู้จากประสบการณ์ช่วยให้รากฐานตนเองที่ความลุ่มลึกและกว้างขวางยิ่งขึ้น ย่อมสานกระแสการเรียนรู้สัมพันธ์ถึงได้ทุกอย่าง

ค้นหาความจริงจากคำกล่าวในอดีตที่เคยรับฟังมาว่า “รู้อะไรไม่สู้รู้อวิชา - รักรักษาตัวรอดเป็นยอดดี”

ชีวิตผมผ่านพ้นมานานพอสมควร ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้วมีอัตราการเร่งรวดเร็วมาก จากผลกระทบสืบเนื่องมาจากความอยากของคน แต่เท่าที่ตนมันคงอยู่ได้โดยไม่ตามกระแสทำให้จำว่า ได้เคยมีหนังสือซึ่งลิขิตภาษาบทหนึ่งจากความคิดตนในอดีตไว้ว่า “รู้อะไรก็ไม่สู้รู้อวิชา รักรักษาตัวรอดเป็นยอดดี” ถัดจากนั้นมาถึงอีกช่วงหนึ่งซึ่งเริ่มรู้สึกได้ว่ามีอิทธิพล

วัตถุเข้ามาแพร่กระจายอีกทั้งเพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้น จึงทำให้ตนมีโอกาสรับฟังเสียงสะท้อนตามม
ทำนองว่า ภาชิตบทนี้สอนให้คนเห็นแก่ตัว

อาจเป็นเพราะช่วงนั้นยังมีโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์ไม่มากนัก หลังจากรับฟังแล้วทำ
เกิดความรู้สึกจากด้านหนึ่งเสมือนทำท่าจะเห็นด้วย แต่อีกใจหนึ่งก็ยังไม่ปักใจชัดเจน หากชวน
ไปพิจารณาถึงวิธีการเปลี่ยนแปลงด้านรูปวัตถุทำให้พบความจริงว่า ในช่วงก่อน ๆ ชีวิตคนไทยยัง
ในสภาพใกล้ธรรมชาติกว่ายุคนี้มาก ดังนั้น ความรู้สึกเห็นแก่ตัวของคนรุ่นก่อน ยิ่งเป็นผู้ซึ่งได้รับโอก
ให้นำภาชิตมาเผยแพร่ด้วย จึงไม่น่าจะมีอิทธิพลอยู่เหนือด้านอันเป็นธรรมชาติซึ่งเป็นพื้นฐานจริง

อย่างไรก็ตาม ตนยังคงมุ่งมั่นทำงานจากอุดมการณ์ซึ่งมีอยู่ในรากฐานตัวเองอย่างมั่นคงมา
ตลอด แม้ว่าบางครั้งจะได้รับผลกระทบจากอิทธิพลดังกล่าวซึ่งมาจากภายนอก แต่ก็สู้อย่างไม่คิด
ถอย ทำให้รากฐานการเรียนรู้มีโอกาสหยั่งลึกอย่างลึกซึ้ง จึงมองเห็นความจริงชัดเจนยิ่งขึ้นว่า
จริงแล้ว การรู้จักตัวรอดน่าจะหมายถึงการรักษารากฐานจิตใจให้มั่นคงอยู่กับเหตุผลภายใน
ความรู้สึกลึกซึ้งสานถึงความจริงในตนเอง โดยไม่ตกเป็นเหยื่ออิทธิพลจากวัตถุ แทนที่จะมองค
หมายของการรู้จักตัวรอดบนพื้นฐานด้านวัตถุดังเช่นที่ช่วงหลัง ๆ มีหลายคนเข้าใจ

จึงสรุปได้ว่า แม้อิทธิพลจากรูปวัตถุจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นแคไหนดหาใช่เป็นผลทำให้
หายด้านเดียวไม่ ถ้าไม่ยอมให้เกิดการอ้างถึงผลเสียจากสิ่งดังกล่าวขึ้นจากตนเอง ย่อมมีโอกาส
ได้รับการฝึกฝนจากธรรมชาติช่วยให้รากฐานมีความลึกซึ้งและมั่นคงแข็งแกร่งยิ่งขึ้น จึงเปิดโอกาส
ให้เรียนรู้ความจริงต่อไปจนถึงที่สุด ซึ่งน่าจะถือว่า เป็นผลดีแก่ตนโดยแท้ แม้อาจมีบางคนซึ่ง
ติดนิสัยอ้างว่า ทำอยู่คนเดียวได้อย่างไร หากเข้าใจธรรมชาติภายในกระบวนการอยู่ร่วมกันขอ
มนุษย์ย่อมพบความจริงซึ่งเป็นทางออกได้ว่า “คนเดียวไม่ได้มีเพียงคนเดียว” และวิถีทางอันเป
ที่สุดของทุกเรื่องย่อมมีความจริงอยู่ที่ตนเอง.